

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2019. január 23.*ⁱ

„Előzetes döntéshozatal – Állami támogatások – Létező támogatások és új támogatások – Minősítés – 659/1999/EK rendelet – Az 1. cikk b) pontjának iv. és v. alpontja – A jogbiztonság és a bízalomvédelem elve – Alkalmazhatóság – A verseny előtt eredetileg zárt piac liberalizációját megelőzően nyújtott támogatások – A kedvezményezett társaság versenytársa által a tagállam ellen indított kártérítési kereset”

A C-387/17. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Corte suprema di cassazione (semmtörvényszék, Olaszország) a Bírósághoz 2017. június 28-én érkezett, 2017. április 10-i határozatával terjesztett elő

a **Presidenza del Consiglio dei Ministri**

és

a **Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: R. Silva de Lapuerta, a Bíróság elnökhelyettese, az első tanács elnökeként eljárva, A. Arabadjiev (előadó), E. Regan, C. G. Fernlund és S. Rodin bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: R. Schiano tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2018. június 7-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA képviseletében M. Contaldi, P. Canepa, V. Roppo és S. Sardano avvocati,
- az olasz kormány képviseletében G. Palmieri, meghatalmazotti minőségben, segítője: G. De Bellis avvocato dello Stato,
- a francia kormány képviseletében J. Bousin, P. Dodeller, D. Colas és R. Coesme, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: olasz.

– az Európai Bizottság képviselőjében P. Stancanelli és D. Recchia, meghatalmazotti minőségben, a főtanácsnok indítványának a 2018. szeptember 13-i tárgyaláson történt meghallgatását követően, meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az [EUMSZ 108. cikk] alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i 659/1999/EK tanácsi rendelet (HL 1999. L 83., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 339. o.) 1. cikke b) pontja iv. és v. alpontjának, az EKG-Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének (módosítást követően az EK 88. cikk (3) bekezdése, jelenleg az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdése), valamint a jogbiztonság és a bizalomvédelem elvének értelmezésére vonatkozik.
- 2 Ezt a kérelmet a Presidenza del Consiglio dei Ministri (a minisztertanács elnöksége, Olaszország) és a Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA (a továbbiakban: FTDM) között az FTDM versenytársa, a Tirrenia di Navigazione SpA (a továbbiakban: Tirrenia) vállalkozás részére támogatásoknak 1976 és 1980 között való nyújtása miatt az FTDM-et ért kár megtérítése iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A 659/1999 rendelet „Fogalommeghatározások” című 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„E rendelet alkalmazásában:

[...]

- b) a »létező támogatás«:

[...]

- iv. olyan támogatás, amely létező támogatásnak tekintendő a 15. cikk szerint;
- v. olyan támogatás, amelyet létező támogatásnak kell tekinteni, mert megállapítható, hogy a hatálybalépése idején nem minősült támogatásnak, és ezt követően – a közös piac fejlődésének eredményeként és anélkül, hogy a tagállam módosította volna – vált támogatássá. Egyes intézkedéseknek egy tevékenység közösségi jog általi liberalizálását követő támogatássá válása során az ilyen intézkedések a liberalizációra megállapított időpontot követően már nem minősülnek támogatásnak [helyesen: létező támogatásnak];

[...]”

- 4 Az e rendelet „Jogvesztő határidő [helyesen: Elévülési idő]” című 15. cikke a következőket írta elő:

„(1) A Bizottság támogatás-visszatérítetésre vonatkozó hatásköre tízéves jogvesztő határidőn [helyesen: elévülési időn] belül érvényesíthető.

(2) A jogvesztő határidő [helyesen: Az elévülési idő] azon a napon kezdődik, amikor a jogellenes támogatást a kedvezményezettnek egyedi támogatás formájában vagy támogatási program részét képező támogatás formájában nyújtják. A Bizottság vagy a Bizottság kérésére eljáró tagállam jogellenes

támogatással kapcsolatos intézkedései megszakítják a jogvesztő határidőt [helyesen: az elévülési időt]. A jogvesztő határidő [helyesen: Az elévülési idő] minden megszakítástól számítva újra indul. A jogvesztő határidőt fel kell függeszteni [helyesen: Az elévülés megszűnik], amíg a Bizottság határozata az Európai Községek Bírósága előtt függőben lévő eljárás alá tartozik [helyesen: folyamatban lévő eljárás tárgyát képezi].

(3) Minden támogatást, amellyel kapcsolatban a jogvesztő határidő [helyesen: az elévülési idő] lejárt, létező támogatásnak kell tekinteni.”

Az olasz jog

- 5 Az alapügyben szóban forgó támogatásokat az FTDM versenytársa, a Tirrenia hajózási vállalkozás számára nyújtották az 1974. december 20-i legge n. 684 – Ristrutturazione dei servizi marittimi di preminente interesse nazionale (a kiemelkedő nemzeti érdekű tengerhajózási szolgáltatások szerkezetátalakításáról szóló 684. sz. törvény, a GURI 1974. december 24-i 336. száma; a továbbiakban: 684. sz. törvény) értelmében.

- 6 A 684. sz. törvény 7. cikke a következőket írja elő:

„A kereskedelmi flottáért felelős miniszter az előző cikkben meghatározott szolgáltatások nyújtásához éves *ad hoc* egyezmények kötésével a kincstárügyi, valamint az állami részesedésekért felelős miniszterrel együttműködve jogosult támogatásokat nyújtani.

Az előző albekezdésben hivatkozott támogatásoknak biztosítaniuk kell a hároméves időszak folyamán a szolgáltatásoknak a gazdasági egyensúly feltételei mellett való működtetését. E támogatások előzetes jelleggel a nettó bevétel, a beruházások értékcsökkenése és a működési költségek – beleértve a szervezési költségeket és a pénzügyi ráfordításokat – alapján kerülnek meghatározásra.

[...]”

- 7 A 684. sz. törvény 8. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Az 1. cikk c) pontjában meghatározott, a nagyobb és kisebb szigetekkel való összeköttetést biztosító szolgáltatásoknak, valamint a technikailag és gazdaságilag szükséges esetleges meghosszabbításoknak biztosítaniuk kell az érintett területek, és különösen Mezzogiorno gazdasági és szociális fejlődéséhez kapcsolódó követelmények teljesülését.

A kereskedelmi flottáért felelős miniszter ennél fogva az említett szolgáltatások nyújtásához 20 éves időtartamra, *ad hoc* egyezmény kötésével a kincstárügyi, valamint az állami részesedésekért felelős miniszterrel együttműködve jogosult támogatásokat nyújtani.”

- 8 A 684. sz. törvény 9. cikke értelmében:

„Az előző cikkben meghatározott egyezmények az alábbiakat kell tartalmaznia:

- 1) a biztosítandó útvonalak felsorolása;
- 2) az egyes útvonalak gyakorisága;
- 3) az egyes útvonalakhoz rendelt hajók típusa;
- 4) a támogatás, amelyet a nettó bevétel, a beruházások értékcsökkenése, a működési költségek, a szervezési költségek, valamint a pénzügyi ráfordítások alapján kell meghatározni.

Minden év június 30-ig ki kell igazítani az adott évre fizetendő támogatás összegét, amennyiben az előző év során az egyezményben meghatározott gazdasági tényezők legalább egyike az előző támogatás meghatározásakor ugyanezen tétel tekintetében figyelembe vett érték egy huszadát meghaladóan módosult.”

- 9 A 684. sz. törvény 18. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A jelen törvény alkalmazásából eredő pénzügyi terhet 93 milliárd líra összegig fedezik a kereskedelmi flottáért felelős miniszter 1975. évre vonatkozó költségvetési előirányzata 3061. fejezetében már meghatározott alapok, illetve azon alapok, amelyek a következő pénzügyi éveknél megfelelő fejezetekben kerülnek majd meghatározásra.”

- 10 A 684. sz. törvény 19. cikke a következőket fejt ki:

„A jelen törvény által érintett egyezmények jóváhagyásának időpontjáig a kereskedelmi flottáért felelős miniszter a kincstárügyi miniszterrel együttműködve havi részletekben előlegeket folyósít, amelyek teljes összege nem haladja meg a 18. cikkben megjelölt teljes összeg [kilencven] százalékát.”

- 11 A 684. sz. törvény végrehajtása érdekében elfogadott, 1979. június 1-jei 501. sz. köztársasági elnöki rendelet (a GURI 1979. október 18-i 285. száma) 7. cikke pontosítja, hogy az említett törvény 19. cikkében meghatározott előlegeket a kiemelkedő nemzeti érdekű szolgáltatásokat nyújtó társaságok számára az új egyezmények megkötésével kapcsolatos aktusok Corte dei conti (számvevőszék, Olaszország) általi bejegyzésének időpontjáig fizetik.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 12 Amint a 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítéletből (C-173/03, EU:C:2006:391) és a 2010. június 10-i Fallimento Traghetti del Mediterraneo ítéletből (C-140/09, EU:C:2010:335) kitűnik, az FTDM és a Tirrenia két tengeri szállítási vállalkozás, amely a 70-es években menetrend szerinti tengeri összeköttetést biztosított a szárazföldi Olaszország, illetve Szardínia és Szicília szigete között.
- 13 1981-ben az FTDM keresetet indított a Tirrenia ellen a Tribunale di Napoli (nápolyi bíróság, Olaszország) előtt az 1976 és 1980 között a Tirrenia által érvényesített alacsonyjegyár-politika miatt őt állítólagosan ért kár megtérítése iránt. Az FTDM azt állította, hogy a Tirrenia visszaélt az érintett piacon fennálló erőfölényével azáltal, hogy messze az önköltségi ár alatti viteldíjakat alkalmazott, amelyeket az uniós jog megsértésével állami támogatások folyósításának köszönhetően tehetett.
- 14 Az FTDM keresetét a Tribunale di Napoli (nápolyi bíróság) 1993. május 26-i ítélete elutasította, amit a Corte d'appello di Napoli (nápolyi fellebbviteli bíróság, Olaszország) 1996. december 13-i ítélete helybenhagyott.
- 15 Az ezen ítélettel szemben az időközben felszámolás alá került társaság, az FTDM vagyongfelügyelője által előterjesztett fellebbezést a Corte suprema di cassazione (semmtőszék, Olaszország) 2000. április 19-i ítélete elutasította, amely többek között megtagadta, hogy eleget tegyen a fellebbező azon kérelmének, hogy előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket intézzon a Bírósághoz a 684. sz. törvény uniós joggal való összeegyeztethetőségét illetően, mégpedig azzal az indokkal, hogy az érdemi határozatot hozó bíróságok az ügy elbírálásakor betartották a vonatkozó rendelkezéseket, és döntésük megfelelt a Bíróság ítélkezési gyakorlatának.
- 16 2002. április 15-i beadványával az FTDM vagyongfelügyelője keresetet indított az olasz állammal szemben a Tribunale di Genova (genovai bíróság, Olaszország) előtt az említett állam különböző minőségeiben fennálló felelősségének megállapítása iránt: jogalkotó feladatkörében, mivel a 684. sz. törvény alapján az EGK-Szerződéssel összeegyeztethetetlen támogatásokat nyújtott;

igazságszolgáltató feladatkörében, mivel a Corte suprema di Cassazione (semmitőszék) 2000. április 19-i ítéletével nem teljesítette azon kötelezettségét, hogy előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket intézzon a Bírósághoz a 684. sz. törvény uniós joggal való összeegyeztethetőségével kapcsolatban; és végül közigazgatási feladatkörében, mivel nem tájékoztatta a Corte suprema di Cassazione-t (semmitőszék) arról, hogy e törvénnyel kapcsolatban jogsértési eljárás indult az Európai Bizottság előtt, ezzel megszegve az uniós intézményekkel való lojális együttműködés kötelezettségét.

- 17 Az FTDM keresetével azt kérte, hogy az olasz államot kötelezzék 9 240 000 eurónak az őt ért kár megtérítése érdekében való megfizetésére.
- 18 2003. április 14-én a Tribunale di Genova (genovai bíróság) előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztett elő a Bírósághoz. Ez a kérelem a 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391) elfogadásához vezetett.
- 19 Ezen ítéletet követően a Tribunale di Genova (genovai bíróság) 2009. február 27-i ítéletében megállapította, hogy „fennáll a tagállami bíróság részéről elkövetett jogsértés”, és külön végzéssel az eljárás folytatásáról rendelkezett az e jogsértésből eredő károk megtérítése iránti keresetről történő határozathozatal érdekében. Mivel e bíróságnak kétségei voltak az állami támogatásokra vonatkozó uniós jog értelmezésével kapcsolatban, az említett eljárás e szakaszában ismét előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz.
- 20 A 2010. június 10-i Fallimento Traghetti del Mediterraneo ítéletben (C-140/09, EU:C:2010:335) a Bíróság kimondta, hogy „[a]z uniós jogot úgy kell értelmezni, hogy az alapügyre jellemző körülmények között az előlegek egyezmény jóváhagyását megelőző kifizetéséről rendelkező nemzeti jogszabály alapján folyósított támogatások állami támogatásnak minősülnek, amennyiben e támogatások alkalmasak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és torzítják a versenyt, illetve annak torzításával fenyegetnek, amit a nemzeti bíróságnak kell megvizsgálnia.”
- 21 2012. július 30-i határozatával a Tribunale di Genova (genovai bíróság) arra kötelezte a minisztertanács elnökségét, hogy az állam által igazságszolgáltató feladatkörében tanúsított jogellenes magatartásával az FTDM-nek okozott kár megtérítése érdekében fizesse meg utóbbi számára 2 330 355,78 eurónak a monetáris felértékeléssel és a törvényes kamatokkal növelt összegét.
- 22 A minisztertanács elnöksége elsődlegesen, az FTDM pedig csatlakozó fellebbezőként e határozattal szemben fellebbezést terjesztett elő.
- 23 A Corte d'appello di Genova (genovai fellebbviteli bíróság, Olaszország) 2014. július 24-i ítéletével hatályon kívül helyezte az említett határozatot, és érdemben elbíráltta az ügyet.
- 24 E bíróság elutasította az FTDM által benyújtott, az olasz államnak igazságszolgáltató és közigazgatási feladatkörében fennálló felelősségére alapított kártérítés iránti kérelmeket, míg a 684. sz. törvény olasz parlament általi elfogadása miatt helyt adott az ezen államnak jogalkotó feladatkörében fennálló felelősségére alapított kérelemnek. Ez a bíróság következképpen az említett államot arra kötelezte, hogy az FTDM-et ért kár megtérítése érdekében fizesse meg 2 330 355,78 eurónak a monetáris felértékeléssel és a törvényes kamatokkal növelt összegét.
- 25 A Corte di appello di Genova (genovai fellebbviteli bíróság) különösen úgy ítélte meg, hogy a Tirreniának nyújtott támogatások alkalmasak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, mivel „a földrajzi közelség miatt a Tirrenia által biztosított útvonalakat használhatták volna más tagállamok (különösen [az Egyesült Királyság] és [a Francia Köztársaság]) társaságai, amelyek azonban a Tirreniához képest kedvezőtlen feltételek között találhatók”.

- 26 Továbbá ez a bíróság úgy ítélte meg, hogy más tagállamok gazdasági szereplőinek a Tirrenia által biztosított útvonalakon való jelenlétét a Bizottság az Olaszország által a Tirrenia di Navigazione tengeri hajózási társaság részére nyújtott állami támogatásról szóló, 2001. június 21-i 2001/851/EGK határozatában (HL 2001. L 318., 9. o.) megállapította.
- 27 Egyébiránt az említett bíróság megállapította, hogy tekintettel a kérdéses években folyósított támogatások jelentős értékére, amely körülbelül 400 milliárd olasz líra (ITL), valamint arra a tényre, hogy a Tirrenia a nemzetközi útvonalakon is tevékenykedett, ezek a támogatások az úgynevezett kereszttámogatások tiltott rendszerének hatálya alá is tartoznak.
- 28 E körülmények között a Corte d'appello di Genova (genovai fellebbviteli bíróság) megállapította, hogy mivel az alapügyben szóban forgó támogatások nem az EGK-Szerződés hatálybalépése előttiek, e támogatásokat az EGK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdése szerinti bejelentési kötelezettség hatálya alá tartozó új támogatásoknak kell tekinteni, ezért az ilyen bejelentés hiányában az uniós jog megsértésre került.
- 29 A minisztertanács elnöksége a kérdést előterjesztő bíróság előtt megtámadta ezt az ítéletet, és többek között azt állította, hogy a Tirrenia számára nyújtott támogatásokat tévesen minősítették új, nem pedig létező támogatásnak.
- 30 A kérdést előterjesztő bíróság mindenekelőtt megjegyzi, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló, nem liberalizált piacon nyújtott állami támogatás létező támogatásként vagy új támogatásként történő jogi minősítéskor meg kell vizsgálni a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontja v. alpontjának időbeli és tárgyi hatályát.
- 31 E bíróság ezt követően a szóban forgó piac egyik jellemzőjének, nevezetesen e piac liberalizációja hiányának fontosságát hangsúlyozza. Álláspontja szerint ezért a 2000. június 15-i Alzetta és társai kontra Bizottság ítélet (T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97–T-607/97, T-1/98, T-3/98–T-6/98 és T-23/98, EU:T:2000:151) 143. pontjában az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága kifejtett egy elvet, miszerint a verseny előtt eredetileg zárt piacon bevezetett támogatások rendszerét e piac liberalizációjakor létező támogatási rendszernek kell tekinteni, és hozzáteszi, hogy ezt az elvet megerősítette a Bíróság a 2004. április 29-i Olaszország kontra Bizottság ítélet (C-298/00 P, EU:C:2004:240) 66–69. pontjában. Ezért az alapügyben szóban forgó támogatások létező támogatásként vagy új támogatásként történő jogi minősítéskor az említett elv alkalmazási körét is vizsgálni kell.
- 32 A kérdést előterjesztő bíróság mindazonáltal azt is megjegyzi, hogy a 2005. május 10-i Olaszország kontra Bizottság ítélet (C-400/99, EU:C:2005:275), a 2007. június 20-i Tirrenia di Navigazione és társai kontra Bizottság ítélet (T-246/99, nem tették közzé, EU:T:2007:186), valamint a 2009. március 4-i Tirrenia di Navigazione és társai kontra Bizottság ítélet (T-265/04, T-292/04 és T-504/04, nem tették közzé, EU:T:2009:48) alapjául szolgáló, a Gruppo Tirrenia di Navigazione vállalkozásait érintő számos ügyből kitűnik, hogy a tengeri kabotázs piaca liberalizációjának hiánya nem volt releváns az ezekben az ügyekben szóban forgó bizonyos intézkedések létező támogatásokként történő minősítése szempontjából.
- 33 Végül a kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak afelől, hogy a 659/1999 rendeletnek az e rendelet 15. cikkével összefüggésben értelmezett 1. cikke b) pontjának iv. alpontjában foglalt rendelkezés alkalmazható-e az említett rendelet hatálybalépése előtt nyújtott támogatásokra. E bíróság szerint a 2015. április 16-i Trapeza Eurobank Ergasias ítéletből (C-690/13, EU:C:2015:235) kitűnik, hogy e rendelkezések az ugyanezen rendelet hatálybalépése előtti tényállásokra is alkalmazhatóak lehetnek.

34 E körülmények között a Corte suprema di cassazione (semmtörvényszék) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Alkalmazható-e az említett támogatások (»létező«, vagyis nem »új« támogatásnak) minősítése céljából a [659/1999] rendelet 1. cikke b) pontjának v. alpontja, amely rögzíti, hogy: »olyan támogatás, amelyet létező támogatásnak kell tekinteni, mert megállapítható, hogy a hatálybalépése idején nem minősült támogatásnak, és ezt követően – a közös piac fejlődésének eredményeként, és anélkül hogy a tagállam módosította volna – vált támogatássá. Egyes intézkedéseknek egy tevékenység közösségi jog általi liberalizálását követő támogatássá válása során az ilyen intézkedések a liberalizációra megállapított időpontot követően már nem minősülnek [létező] támogatásnak«, és ha igen, milyen feltételek mellett, illetve alkalmazható-e a Törvényszék által a 2000. június 15-i Alzetta és társai kontra Bizottság ítéletben (T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97–T-607/97, T-1/98, T-3/98–T-6/98 és T-23/98, EU:T:2000:151, 143. pont) rögzített (a fent említett pozitív jogtól formálisan eltérő hatályú) és – a jelen ügyben releváns vonatkozásait illetően – a Bíróság által a 2004. április 29-i Olaszország kontra Bizottság ítéletben (C-298/00 P, EU:C:2004:240, 66–69. pont) megerősített azon elv, amely szerint »[...] az olyan támogatási [rendszer], amelyet olyan piacon hoztak létre, amely kezdetben zárva volt a verseny előtt, a piac liberalizációjakor úgy kell tekinteni, mint már létező támogatási [rendszer], mivel létrehozásakor nem tartozott a [z] [EGK-] Szerződés 92. cikke (1) bekezdésének [későbbiekben az EK 87. cikk (1) bekezdése, jelenleg az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése) hatálya alá, amely – tekintettel az e rendelkezésben a tagállamok közötti kereskedelem érintettségére és a versenyre gyakorolt következményekre megállapított feltételekre – csak olyan ágazatokra vonatkozik, amelyek nyitottak a verseny számára«, és ha igen, milyen feltételek mellett?
- 2) Alkalmazható-e egyébként – továbbra is a fent említett támogatások minősítése céljából – az említett [659/1999] rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontja, amely rögzíti, hogy »létező« az »olyan támogatás, amely létező támogatásnak tekintendő a 15. cikk szerint« – amely rendelkezés maga is tízéves elévülési időt ír elő a jogellenesen nyújtott támogatások visszatérítésére – és ha igen, milyen feltételek mellett, vagy alkalmazható-e a bizalomvédelemnek és a jogbiztonságnak a Bíróság által is többször megerősített elve, és ha igen, milyen (a hivatkozott pozitív jogi szabályban kifejezett elvhez hasonló vagy attól eltérő) feltételek mellett?»

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 35 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy az érintett piac liberalizációját megelőzően valamely vállalkozásnak nyújtott, az alapügyben szóban forgóhoz hasonló támogatások minősíthetők-e létező támogatásoknak pusztán amiatt, hogy az említett piac liberalizációjára e támogatások nyújtásakor hivatalosan nem került sor.
- 36 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint ahhoz, hogy valamely nemzeti intézkedés állami támogatásnak minősüljön, valamennyi alábbi feltétel teljesülése szükséges. Először is, a beavatkozásnak az állam által vagy állami forrásból kell történnie. Másodszor az szükséges, hogy e beavatkozás alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására. Harmadszor, a kedvezményezettje számára szelektív előnyt kell biztosítania. Negyedszer, torzítania kell a versenyt, vagy azzal kell fenyegetnie (lásd: 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet, C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 53. pont).

- 37 A fentiekre való emlékeztetést követően ellenőrizni kell, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben, amelyben az érintett piac még nem volt hivatalosan nyitott a verseny előtt, az érintett támogatások nyújtásakor azok állami támogatásnak minősültek-e amiatt, hogy teljesítették a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolásával, valamint a verseny torzításával kapcsolatos feltételeket.
- 38 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy igaz ugyan, hogy valamely állami támogatás főszabály szerint létezőnek tekinthető azon az alapon, hogy megállapítható, hogy a hatálybalépése idején nem minősült támogatásnak, különösen az érintett piac liberalizációjának hiánya miatt, azonban a Bíróság már megállapította, hogy a liberalizáció e hiánya nem feltétlenül zárja ki azt, hogy az állami támogatások alkalmasak legyenek a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és torzítsák a versenyt, illetve fenyegetsenek annak torzításával (lásd ebben az értelemben: 2010. június 10-i Fallimento Traghetti del Mediterraneo ítélet, C-140/09, EU:C:2010:335, 49. pont).
- 39 Valamely állami támogatás ugyanis akkor is alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására és a verseny torzítására, illetve az annak torzításával való fenyegetésre, ha az érintett piac csak részlegesen nyitott a verseny előtt.
- 40 Elegendő, ha a támogatási intézkedés hatálybalépésekor az érintett piacon tényleges versenyhelyzet áll fenn, hogy az állam által vagy az állami forrásból történő beavatkozás alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására és a verseny torzítására, illetve az annak torzításával való fenyegetésre.
- 41 A jelen esetben, amint arra a főtanácsnok indítványának 67. pontjában rámutatott, az a körülmény, hogy az alapügyben szóban forgó tengeri kabotázs piacát szabályozási úton csak jóval az alapügyben szóban forgó támogatások nyújtását követően liberalizálták, nem zárhatja ki azt, hogy e támogatások az említett liberalizációt megelőzően a jelen ítélet 36. pontjában felidézett feltételeknek megfelelő állami támogatásoknak minősüljenek.
- 42 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy amint a 2010. június 10-i Fallimento Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-140/09, EU:C:2010:335) 50. pontjából kitűnik, nem zárható ki egyrészt az, hogy a Tirrenia más tagállamok vállalkozásaival volt versenyben az érintett belső útvonalakon, másrészt pedig az, hogy a Tirrenia nemzetközi útvonalakon is versenyben volt ilyen vállalkozásokkal, valamint hogy a különböző tevékenységeire vonatkozó külön könyvelés hiányában fennállt a kereszt támogatás veszélye, azaz annak veszélye, hogy az alapügyben szóban forgó támogatásokban részesülő kabotázstevékenységből származó bevételeit az említett nemzetközi útvonalakon folytatott tevékenységeinek a hasznára fordítja.
- 43 Így a Bíróság rendelkezésére álló iratokból kitűnik, hogy az érintett piac hivatalosan ugyan nem került liberalizálásra, úgy tűnik, hogy ez a piac az alapeljárás tényállásának megvalósulása idején versenypiac volt, és a Tirreniának nyújtott támogatások alkalmasak voltak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására és a verseny torzítására, illetve az annak torzításával való fenyegetésre.
- 44 E körülmények között úgy kell tekinteni, hogy amennyiben az alapügyben szóban forgó támogatások nyújtásakor azok az „állami támogatás” fogalmába tartoztak amiatt, hogy teljesítették az e tekintetben szükséges valamennyi kritériumot, különösen azt, hogy alkalmasak voltak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására és a verseny torzítására, illetve az annak torzításával való fenyegetésre, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata, ezek az intézkedések főszabály szerint nem minősíthetők pusztán amiatt létező támogatásnak, hogy az érintett piac hivatalos liberalizációjára nem került sor.
- 45 E megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az érintett piac liberalizációját megelőzően valamely vállalkozásnak nyújtott, az alapügyben szóban forgóhoz hasonló támogatások nem minősíthetők létező támogatásoknak pusztán amiatt, hogy az említett piac

liberalizációjára e támogatások nyújtásakor hivatalosan nem került sor, amennyiben ezek a támogatások alkalmasak voltak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és torzították a versenyt, illetve annak torzításával fenyegettek, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.

A második kérdésről

- 46 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben a kérdéses támogatásoknak létező vagy új támogatásokként való minősítéséhez a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontját kell-e alkalmazni, vagy a bizalomvédelem és a jogbiztonság elvét kell-e alapul venni.
- 47 Ami mindenekelőtt az e rendelet 1. cikke b) pontja iv. alpontjának az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben való alkalmazhatóságát illeti, először is rá kell mutatni arra, hogy az e rendelkezésben érintett „létező támogatások” fogalma szorosan kapcsolódik a Bizottságnak az állami támogatások ellenőrzési rendszerében juttatott szerephez, feladatokhoz és különös hatáskörökhöz.
- 48 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az említett rendelkezés értelmében létező támogatásnak minősül bármely olyan támogatás, amely létező támogatásnak tekintendő a 659/1999 rendelet 15. cikke szerint.
- 49 E rendelet 15. cikkének (3) bekezdése alapján minden támogatást, amellyel kapcsolatban a tízéves elévülési idő lejárt, létező támogatásnak kell tekinteni.
- 50 Az említett rendelet 15. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy a Bizottság vagy a Bizottság kérésére eljáró tagállam jogellenes támogatással kapcsolatos intézkedései megszakítják az említett elévülési időt, és az minden megszakítástól számítva újraindul.
- 51 E rendelkezések szövegéből kitűnik, hogy annak minősítése, hogy valamely állami támogatás az ugyanezen rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontja értelmében vett létező támogatás-e, főszabály szerint attól a kérdéstől függ, hogy a Bizottság az érintett támogatással kapcsolatban az elévülési időn belül hozott-e intézkedéseket.
- 52 Továbbá a 659/1999 rendelet 15. cikkének (1) bekezdése szerint a Bizottságnak az állami támogatások visszatéríttetésére vonatkozó hatásköre érvényesíthető tízéves elévülési időn belül.
- 53 Másodszor hangsúlyozni kell, hogy az állami támogatások ellenőrzési rendszerében a nemzeti bíróságoknak sajátos szerepük van, és a Bizottsághoz képest bizonyos mértékű függetlenséggel rendelkeznek, különösen amikor a Bizottság határozatának hiányában kártérítési keresetet indítanak előttük.
- 54 E tekintetben a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az ezen ellenőrzési rendszer végrehajtásának feladata egyrészt a Bizottságra, másrészt pedig a nemzeti bíróságokra hárul, amelyek egymást kiegészítő, de egymástól elkülönülő szereppel bírnak (2013. november 21-i Deutsche Lufthansa ítélet, C-284/12, EU:C:2013:755, 27. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 55 Különösen, a támogatási intézkedések közös piaccal való összeegyeztethetőségének értékelése az uniós bíróságok ellenőrzése mellett eljáró Bizottság kizárólagos hatáskörébe tartozik, miközben a nemzeti bíróságok a jogalanyok jogainak megóvását biztosítják az EGK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében előírt azon kötelezettség megsértése esetében, amely szerint az állami támogatásokat előzetesen be kell jelenteni a Bizottságnak (lásd ebben az értelemben: 2006. október 5-i Transalpine Ölleitung in Österreich ítélet, C-368/04, EU:C:2006:644, 38. pont).

- 56 Feladatuk ellátása során a nemzeti bíróságok helyt adhatnak a jogellenes állami támogatással a kedvezményezett versenytársainak okozott károk megtérítése iránti kérelmeknek.
- 57 Amint arra ugyanis lényegében a főtanácsnok indítványának 82. és 84. pontjában rámutatott, az ilyen kártérítési keresetek során ezek a bíróságok a jogalanyok jogainak megóvására irányuló feladataik ellátása körében bizonyos függetlenséggel rendelkeznek a Bizottság fellépéséhez képest, így a kártérítési igények érvényesítésének lehetősége elvileg a szóban forgó támogatás vonatkozásában párhuzamosan folytatott semmilyen bizottsági vizsgálati eljárástól nem függ.
- 58 E tekintetben a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az állami támogatásokra vonatkozó hivatalos vizsgálati eljárás Bizottság általi megindítása nem mentesítheti a nemzeti bíróságokat azon kötelezettségük alól, hogy megvédjék a jogalanyok jogait az EGK-Szerződés 93. cikke (3) bekezdésének esetleges megsértése esetén (2013. november 21-i Deutsche Lufthansa ítélet, C-284/12, EU:C:2013:755, 32. pont).
- 59 Ehhez hasonlóan a nemzeti bíróságok függetlenségének szintjét illetően emlékeztetni kell arra, hogy az olyan bizottsági határozat, amely valamely be nem jelentett támogatást a belső piaccal összeegyeztethetőnek nyilvánít, nem eredményezi az e rendelkezésben rögzített tilalom megsértésével hozott, és ezért érvénytelen végrehajtási intézkedések utólagos szabályszerűvé tételét, mivel ellenkező esetben csorbulna az EGK-Szerződés 93. cikke (3) bekezdése utolsó mondatának közvetlen hatálya, és sérülnének a jogalanyok érdekei, amelyek megóvása e bíróságok feladata. Minden más értelmezés támogatná az érintett tagállamot abban, hogy figyelmen kívül hagyja az említett rendelkezést, és meggátolná e rendelkezés hatékony érvényesülését (2006. október 5-i Transalpine Ölleitung in Österreich ítélet, C-368/04, EU:C:2006:644, 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 60 Következésképpen, ha a felperes a nemzeti bíróság előtt bizonyítani tudja, hogy az állami támogatás idő előtti végrehajtása, és konkrétan a kedvezményezett ebből eredő jogellenes időbeli előnye miatt kár érte, a kártérítési keresetnek főszabály szerint akkor is helyt lehet adni, ha a kérelem nemzeti bíróság általi elbírálásának időpontjában a Bizottság már jóváhagyta az érintett támogatást.
- 61 A jelen ítélet 47–60. pontjában kifejtett megfontolásokból következik, hogy tekintettel a nemzeti bíróságok által az állami támogatások ellenőrzési rendszerében betöltött szerepre, valamint a Bizottsághoz viszonyított függetlenségi szintjükre, különösen amikor a Bizottság határozatának hiányában kártérítési keresetet indítanak előttük, meg kell állapítani – amint arra a főtanácsnok indítványának 91. pontjában rámutatott –, hogy a 659/1999 rendelet 15. cikkének (1) bekezdésében előírt tízéves elévülési idő lejárt mindössze időbeli korlátot szab a Bizottság állami támogatások visszatéríttetésével kapcsolatos hatásköreinek.
- 62 Következésképpen a 659/1999 rendelet 15. cikkének (1) bekezdésében előírt elévülési idő lejárt nem eredményezheti azt, hogy a jogellenes állami támogatásokat visszamenőleges hatállyal szabályszerűvé teszi pusztán azáltal, hogy e támogatások az 1. cikk b) pontjának v. alpontja értelmében vett létező támogatásokká válnak, és azt, hogy ennek következtében a jogellenes támogatás nyújtásával érintett magánszemélyek és versenytársak által az érintett tagállammal szemben benyújtott kártérítési keresetnek minden jogalaptól megfosztja.
- 63 Minden más értelmezés szűkítené a tagállamokra háruló, a támogatási intézkedések bejelentésére vonatkozó kötelezettség terjedelmét, és ezzel megfosztaná az EGK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdését a hatékony érvényesüléstől, különösen ha ez a rendelkezés semmilyen hivatkozást nem tesz a Bizottság szerepére, feladataira és különös hatásköreire.
- 64 Ami a kérdést előterjesztő bíróságnak a 2015. április 16-i Trapeza Eurobank Ergasias ítéletből (C-690/13, EU:C:2015:235) eredő és az alapügyben szóban forgó támogatásoknak létező vagy új támogatásokként való minősítése szempontjából a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontja iv. alpontjának alkalmazhatóságával kapcsolatos kétségeit illeti, hangsúlyozni kell – amint arra a főtanácsnok

indítványának 102. pontjában rámutatott –, hogy az ezen ítélet alapjául szolgáló ügy tárgya nem egy kártérítési kereset, hanem az a kérdés volt, hogy az állami támogatásokra alkalmazandó uniós jogszabályokkal esetlegesen összeegyeztethetetlen kedvezményeket bevezető nemzeti rendelkezéseket az EK 88. cikk (3) bekezdése értelmében be kellett volna-e jelenteni, és ha igen, ezeknek a rendelkezéseknek az alkalmazását mellőzni kellett volna-e.

- 65 Következésképpen ebből az ítélkezési gyakorlatból nem vezethető le azt alátámasztó érv, hogy a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontjában szereplő „létező támogatás” fogalma alkalmazandó az alapügyben szóban forgóhoz hasonló kártérítési kereset során.
- 66 Továbbá emlékeztetni kell arra, hogy mivel a 659/1999 rendelet eljárási jellegű szabályokat tartalmaz, amelyek az állami támogatásokkal kapcsolatban a Bizottság előtt folyamatban lévő valamennyi közigazgatási eljárásra alkalmazandók, e rendelet szabályozza és megszilárdítja a Bizottság gyakorlatát az állami támogatások ellenőrzése terén, és egyáltalán nem tartalmaz a nemzeti bíróságok hatásköréről és kötelezettségeiről szóló rendelkezést, amelyeket így a Szerződés rendelkezései szabályoznak, a Bíróság vonatkozó értelmezésének megfelelően (lásd ebben az értelemben: 2006. október 5-i Transalpine Ölleitung in Österreich ítélet, C-368/04, EU:C:2006:644, 34. és 35. pont).
- 67 A fenti megfontolásokból az következik, hogy a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontjában szereplő „létező támogatás” fogalom meghatározása nem alkalmazandó az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben.
- 68 Ezt követően a bizalomvédelem elvére való hivatkozhatóságot illetően rá kell mutatni arra, hogy erre az elvre nem hivatkozhat az a személy, aki megsértette a hatályos jogot (lásd ebben az értelemben: 2005. július 14-i ThyssenKrupp kontra Bizottság ítélet, C-65/02 P és C-73/02 P, EU:C:2005:454, 41. pont).
- 69 Ez a megállapítás – amint arra a főtanácsnok indítványának 109. pontjában rámutatott – még inkább érvényes azokra az állami szervekre, amelyek az EGK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében előírt eljárás megsértésével állami támogatást nyújtottak.
- 70 Ebből következik, hogy amennyiben a támogatásokat az EGK-Szerződés 93. cikkének (3) bekezdésében bevezetett előzetes bejelentési kötelezettség megsértésével nyújtották, az állami szervek nem hivatkozhatnak a bizalomvédelem elvére (lásd ebben az értelemben: 2005. december 15-i Unicredito Italiano ítélet, C-148/04, EU:C:2005:774, 104. pont).
- 71 Végül a jogbiztonság elvének az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben való alkalmazását illetően emlékeztetni kell arra, hogy az elévülési idő rendeltetése általában véve az, hogy garantálja a jogbiztonságot (2013. június 13-i Unanimes és társai ítélet, C-671/11–C-676/11, EU:C:2013:388, 31. pont). Márpedig ezt az időt a jogbiztonság garantálásához kapcsolódó feladatának teljesítése érdekében előre meg kell határozni, és az elévülési idő „analógia útján” történő bármely alkalmazásának a jogalany számára kellően előreláthatónak kell lennie (lásd ebben az értelemben: 2011. május 5-i Ze Fu Fleischhandel és Vion Trading ítélet, C-201/10 és C-202/10, EU:C:2011:282, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 72 Ezzel összefüggésben a közösségi szabályozás hiányában az egyes tagállamok belső jogrendjének feladata az illetékes bíróságok kijelölése, és a jogalanyok közösségi jogból származó jogainak a védelmét biztosító jogorvoslati eljárások szabályainak megalkotása azzal, hogy ezek az eljárási szabályok egyrészt nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a belső jogból eredő jogokra vonatkozóak (az egyenértékűség elve), másrészt nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezzé a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) (2006. október 5-i Transalpine Ölleitung in Österreich ítélet, C-368/04, EU:C:2006:644, 45. pont).
- 73 Ezért a jelen ügyben kizárólag a nemzeti jogból fakadó – a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvének fényében értelmezett – elévülési szabályok alkalmazása merülhet fel.

- 74 Ebben az összefüggésben ellentétes a jogbiztonság elvével az, hogy a 659/1999 rendelet 15. cikkének (1) bekezdésében előírt tízéves elévülési idő olyan kártérítési keresetre kerül analógia útján alkalmazásra, amelyet az érintett tagállam ellen az állami támogatások kedvezményezett társaságának versenytársa indított.
- 75 Valamely magánszeméllyel szemben ugyanis nem írható elő egy olyan rendelkezésben meghatározott elévülési idő, amely kizárólag a Bizottság állami támogatások visszatéríttetésére vonatkozó hatásköreinek időbeli korlátozására irányul. Az ilyen elévülési idő lejártá nem képezheti akadályát annak, hogy a tagállam felelőssége a nemzeti bíróság előtt az EGK-Szerződés 93. cikke (3) bekezdésében előírt előzetes bejelentési kötelezettség megsértése miatt megállapításra kerüljön.
- 76 A fenti megfontolásokra tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 659/1999 rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontját úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazandó az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben. Amennyiben az alapügyben szóban forgó támogatásokat az EGK-Szerződés 93. cikkében megállapított előzetes bejelentési kötelezettség megsértésével nyújtották, az állami szervek nem hivatkozhatnak a bizalomvédelem elvére. Az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben, amikor a tagállam elleni kártérítési keresetet a kedvezményezett társaság versenytársa indítja, a jogbiztonság elve alapján nem írható elő a felperessel szemben analógia útján az e rendelet 15. cikkének (1) bekezdésében meghatározotthoz hasonló elévülési idő.

A költségekről

- 77 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **Az érintett piac liberalizációját megelőzően valamely vállalkozásnak nyújtott, az alapügyben szóban forgóhoz hasonló támogatások nem minősíthetők létező támogatásoknak pusztán amiatt, hogy az említett piac liberalizációjára e támogatások nyújtásakor hivatalosan nem került sor, amennyiben ezek a támogatások alkalmasak voltak a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és torzították a versenyt, illetve annak torzításával fenyegettek, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia.**
- 2) **Az [EUMSZ 108. cikk] alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i 659/1999/EK tanácsi rendelet 1. cikke b) pontjának iv. alpontját úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazandó az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben. Amennyiben az alapügyben szóban forgó támogatásokat az EGK-Szerződés 93. cikkében megállapított előzetes bejelentési kötelezettség megsértésével nyújtották, az állami szervek nem hivatkozhatnak a bizalomvédelem elvére. Az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben, amikor a tagállam elleni kártérítési keresetet a kedvezményezett társaság versenytársa indítja, a jogbiztonság elve alapján nem írható elő a felperessel szemben analógia útján az e rendelet 15. cikkének (1) bekezdésében meghatározotthoz hasonló elévülési idő.**

Aláírások

i — A jelen szöveg 62. pontjában az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.